3/5/84

Σχολιάζοντας

Ράπισμα ΚΘΒΕ πρός ήθοποιούς

Τό ΚΘΒΕ θά στείλει στήν Αθήνα καί στό έξωτερικό τό «Λέναο Χορο-θέατρο» τού Ντανιέλ Λομπέλ. Καί άναρωτιέται κανείς: έχει πεισθεί ή διοίκηση καί ή διεύθυνση τής δεύτερης κρατικής σκηνής ότι τίποτε καλύτερο δέν είχε νά παρουσιάσει στήν πρωτεύουσα; Συνηθιζόταν γιά πολλά χρόνια νά στέλνονται τό Πάσχα στήν Αθήνα δυό - τρείς από τίς καλύτερες παραγωγές τού ΚΘΒΕ. Τώρα σταμάτησε κι αύτό, πρός μεγάλη βέβαια, «χαρό» τών ήθοποιών, πού δέν κρίνονται άξιοι νά έκπροσωπήσουν τό θεατρό τους, ένώ έπιβραβεύονται οί χορευτές. Βέβαια, δέν άποκλείεται όλ' αύτά νά γίνονται γιά οίκονομία. Παρ' όλο πού κανείς δέν μάς άπάντησε τί έγινε τό 1.500.000 δραχμές πού διατέθηκε γιά μουσική μπαλέτου ή όποία δέν χρησιμοποιήθηκε. Υπάρχουν φυσικά, διάφορες οίκονομικές θεωρίες. Τού ΚΘΒΕ είναι όντως πρωτοφανής.

Γιά τή στέγαση τού Ωδείου

Προχωρούν όπως πληροφορούμεθα οί διαδικασίες καί τά σχέδια έπισκευής καί κατάλληλης διαμόρφωσης τού διατηρητέου τής όδού Φράγκων πού θά στεγάσει μελλοντικά τά Κρατικό Ωδείο Θεσσαλονίκης. Βέβαια, ή ταχύτητα δέν είναι έκπληκτική καί κατά πάσα πιθανότητα σύτε σέ δυό χρόνια δέν θά μετακομίσει τό Ωδείο. Ωστόσο, είναι άνάγκη νά συνεχισθούν οί διαδικασίες καί οί προσπάθειες μιά καί είναι ή μοναδική άξιόλογη λύση τού προβλήματος.

Μιά θαυμάσια έκδήλωση

Η σειρά μουσικών έκδηλώσεων, πού όργανώνει κάθε χρόνο ή Διεθνής Εκθεση Θεσσαλονίκης, άρχίζει σέ λίγες μέρες καί ύπόσχεται μιά σειρά συναυλιών μέ Ελληνες καί ξένους καλλιτέχνες. Μέ τήν εύκαιρία, είναι έπιθεβλημένο νά τονισθεί γιά μιά άκόμη φορά πόσο θετική γιό τήν μουσική ζωή τής συμπρωτεύουσας είναι αύτή ή σειρά έκδηλώσεων πόσο σωστή είναι ή όργάνωσή της καί πόση ωοθερότητα έχει. Καί όλα αύτά χωρίς τυμπανοκρουσίες παρ όλο πού ξεπερνούν τά δέκα χρόνια οί διοργανώσεις αύτές.

Καί ή Λυρική ...χτενίζεται

Πάλι φήμες γιά παραιτήσεις στήν Λυρική Σκηνή τής Αθήνας πού έχει ρεκόρ ματαιώσεως έκδηλώσεων. Οπου άποδεικνύεται ότι τό πρόβλημα δέν είναι τά λεφτά (τά έκατομμύρια καταβροχθίζονται έπεί κατά έκατοντάδες) άλλά ή σωστή διοίκηση άπό άριμόδιους άνθρώπους. Αλλά ίσως αύτό νά βπιτευχθεί στή δεύτερη Λυρική παύ θά Ϊσρυθεί (λένε) στήν Αθήνα.

Στά ίδια ίνση

Η γυναίκα του ζωντανεύει ένα δράμα

Μέ τό άγχος τής φτώχειας του δημιουργούσε ό Ντοστογιέβσκη

Εκδότες καί πιστωτές εκμεταλλεύονταν τήν αδυναμία του σέ όλη του τήν ζωή

Δέν είναι, βέβαια, άγνωστο πόσα οίκονομικά προβλήματα άντιμετώπιζε ό Φεόντορ Ντοστογιέβσκη, ΐδιαίτερα στό δεύτερο τμήμα τής ζωής του, ξηλαδή μετά τά χρόνια πού πέρασε στά κάτεργα τής Σιθηρίας καί μάλιστα στό τμήμα αύτό τού βίου του, στό όποίο δημιούργησε όλα τά σπουδαιότερα έργα του. Καί άκόμη δέν είναι άγνωστο πόσο άγωνίστηκε γιά νά παλέψει τήν άνέχεια καί τίς πιέσεις, άπό τή μιά μεριά, τών έκδοτών του πού είχαν προπληρώσει τά έργα του καί, άπό τήν άλλη, τών πιστωτών του.

Ωστόσο, τό δράμα αύτού τού κορυφαίου Ρώσσου μυθιστοριογράφου, πού περιγράφτηκε μέ δραματικές προεκτάσεις, άπό μεταγενέστερους συγγραφείς, παρουσιάζεται έγκυρα, άπλά (καί αυγκλανιστικά) άπό τή γυναίκα του, τή δεύτερη, ταύ δημιουργού τού «Ηλίθιου», τήν Αννα Γκρηγκορίεβνα Ντοστογιέβσκη στά αύτοβιογραφικό της βιβλίο «Ο Ντοστογιέβσκη καί έγώ», πού περιέχει ένα πλήθος στοιχείων γιά τά τελευταία 15 χράνια τής ζωής ταύ συγγραφέα.

Νά μιά πρώτη φράση άπό τό βιβλίο τής Αννας Γκρηγκορίεβνα πού δίνει μιά στιγμή τού δράματος τού Ντοστογιέβακη, ή άποία ώστόσα δέν ήταν ή μόνη.

Τά έφτοκόσα ρούβλια πού έφερε άπ' τά ταξίδι του μοιραστήκανε στά άψε-σθήσε στούς συγγενείς καί στούς πιστωτές του. Κάθε βράδι, μού όμολογούσε έντρομος πώς τά λεφτά λυώσονε μέσα στά χέρια του, σάν τό χιόνι στόν ήλιο. Οταν πήρε τά έφτακόσα ρούβλια τής δεύτερης δόσης, τόν παρακάλεσα, πολύ άνήσυχη, νά θάλει τουλάχιστον κοτά μέρος ένα ποσό γιά τά έξοδα τού γάμου μας. Μέ τό μολύβι στό χέρι, ό Φεόντορ Μιχαήλοβιτς έκανε τήν άθροιση τών έξόδων, πού θά χρειάζονταν γιά τήν έκκλησία, γιά μιά μικρή δεξίωση ύστερα άπ' τήν τελετή. Φτάνανε τά τετροκόσα ή πεντακόσα ρούβλια, μά άντιστόθηκε έντονα στήν έπιθυμία τής μητέρας μου, πού ήθελε ν' άναλάβει αύτή τή φροντίδα.

Πιστωτές καί συγγενείς

Ενα συνεχές κυνηγητό μέ τούς πιστωτές βασάνιζε τόν Ντοστογιέβσκη. Θά πρέπει νά διευκρινιστεί ότι πολλά άπό τά χρέη τού συγγραφέα δέν ήταν δικά του, άλλά τού άδελφού του πού είχε πεθάνει καί πού ό

έξωτερικό, πρίν γράψει τό άρθρο του γιά τάν Μπιελίνσκη καί τά τροκόσα ή τρετρακόσα ρούβλια πού θάπαιρνε γιά πληρωμή αύτής τής δουλείας, θά τά δίναμε στούς συγγενείς γιά τίς καλοκαρινές τους άνάγκες.

Τά άλλο πρωί ή Αίμιλία Φεοντόροβνα ήρθε νά μάς δηλώσει, πώς γιά νά ζήσει τήν οίκογένειά της καί νά έξασφαλίσει τή συντήρηση τού Πάβελ Αλεξάντροβιτς, όσον καιρό θά λείπαμε, τής είταν άπαραίτητα έφτακόσα ρούβλια. Ο Φεάντορ Μιχαήλοβιτς τής πρότεινε νά δεχτεί τρακόσα ρούβλια γιά τόν έαυτό της γιά γιά τάν Πάβελ Αλεξάντροβιτς, γιά τό διάστημα τής άπουσίας μας, μέ τήν ύπόσχεση νά τής στείλει τά ύπόλοιπα μέσα σέ δυό μήνες, μά ή Αίμιλία Φεοντόροβνα δέ θέλησε τίποτα ν' άκούσει, κι ό άντρας μου δέ βρήκε τή δύναμη νά τής τ' άρνηθεί, γιατί είτον συνηθισμένος, όπά πολύν καιρό, νά φροντίζει αύτός γιά τή συντήρηση τής οίκογένειας τού πεθαμένου άδερφού του.

Ηταν φανερό, ότι όλοι είχαν κρεμαστεί οίκονομικά άπό τόν Ντοστογιέβσκη καί είναι πολύ εύγλωττο τά παρακάτω άπόσπασμα άπά τό βιβλίο τής Αννας Γκρηγκορίεβνα πού δείχνει τήν άποπνικτική κατάσταση πού δημιουργούσε μιά άλυαίδα άπό γραμμάτια στό συγγραφέα.

Κατό τό μεσημέρι, ό Φεόντορ Μιχαήλοβιτς είχε μιά καινούργια δυσάρεστη έκπληξη, μέ τήν όλότελα άναπόντεχη έπίσκεψη, πού τού έκανε ό γιός κάποιας κυρίας Ραίμαν. Αύτή ή κυρία είχε στά χέρια της μερικά γραμμάτια μέ τήν ύπογραφή τού Ντοστογιέβσκη, γιά ένα ποσό, δυό χιλιάδες ρούβλια περίπου, μά έπειδή τής πλήρωνε μεγάλο τόκο, δέν τόν είχε ένοχλήσει ποτέ ώς έκείνη τήν ήμέρα. Λοιπόν, αύτός ό λεβέντης, έρχόταν σήμερα ν' άπαιτήσει νά τού πληρωθεί ένα

κός· πλήρωνε άγόγγυστα. Μόνο ή γυναίκα του μερικές φορές πάλεσε άγανακτισμένη νά τόν σώσει άπό τούς άδηφάγους πιστωτές, νιώθοντας πώς ό άντρας της πνιγόταν άπό τήν άφόρητη αύτή κατάσταση, πώς δέν μπορούσε νά δημιουργήσει τό έργο του όπως ήθελε. Καί ή φτώχεια τού αυγγραφέα ήταν κάτι σχεδόν μάνιμο. Γιατί μ' όλο πού έγραφε άσταμάτητα, οί έκδότες, ξέροντας τήν άνάγκη του, τόν πλήρωναν πολύ λιγότερα άπ' ό,τι άλλους συγγρα-

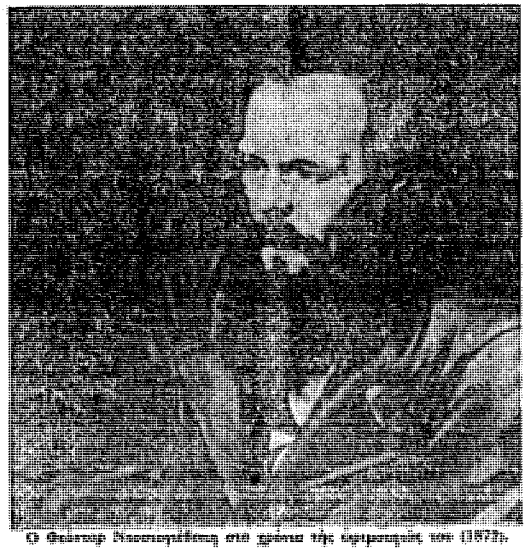

Ο Φεόντορ Ντοστογιέβσκη στά χρόνια της ωριμότητας του (1872).

φείς, κατώτερούς του. Νά άκόμη μιά περικοπή άπό τό βιβλίο τής γυναίκας του:

Τό 1869, ή οίκονομική μας κατάστοση είταν άκόμα έλεεινή καί ή φτώχεια μας γινόταν όλο καί πιό σκληρή. Ο «Ηλίθιος» είχε πληρωθεί στόν Ντοστογιέβσκη 150 ρούβλια τό τυπογραφικό φύλλο, τό άλικό ποσό έφτοσε περίπου τίς έφτά χιλιάδες. Είχαμε πάρει όμως μιά προκαταβολή άπό τρείς χιλιάδες ρούβλια, πρίν φύγουμε γιά τό έξωτερικό καί τά

γράψει. Η Αννα Γκρηγκορίεβνα, τά γράφει πολύ ξεκάθαρα καί πειστικά:

Πόσα έργα τού άντρός μου, δέν θά είχαν κερδίσει άπό καλλιτεχνική άποψη, άν δέν είχε νά νοιάζεται γι' αύτόν τό βραχνό! Αν μπορούσε νά γράψει τά μυθιστορήματά του, χωρίς νά βιάζεται, άν μπορούσε νά τά ξαναδιαβάσει, νά τά διορθώσει, νά τά χτενίσει πρίν τά δώσει στόν έκδότη! Στή λογοτεχνία, στήν κοινωνία, όπου παρόβάλλουν πολλές φορές τό έργα τού Ντοστογιέβσκη, μέ τά έργα άλλων συγνειακά θάρη, μέ χρέη, καί άπασχολημένος άπό τή σκέψη πώς νά κερδίσει τό σύρισνό ψωμί. Τού είτον τάχα μπορετό, κάτω άπό τέτιες συνθήκες, νά δοθεί όλοκληρωτικά σ' όλες τίς λεπτομέρειες τού έργου του; Πόσες φορές, μέσα σ' αύτά τά δεκατέσσερα χρόνια δέν είδα ένα μυθιστόρημο κομματιασμένο μ' αύτό τόν τρόπο: δύο - τρία κεφάλοια, είχαν δημοσιευτεί σ' ένα περιοδικό, τό τέταρτο είταν στό τυπογροφείο, τό πέμπτο ταξίδευε μέ τά ταχυδρομείο γιά τά «Ρωσικό Μηνύτορο» κι όσο γιά τά τελευταία, δέν είταν άκόμα γραμμένα καί μάλιστο σύτε σχεδιασμένα στά μυαλά του. Κι ό άντρα μου ξεφώνιζε:

—Αν μπορούσα νά τά ξαναπάρω! Αν μπορούσα νά τά διορθώσω! Τώρα βλέπω πού βρίσκεται ή δυσκολία, βλέπω γιατί τά μυθιστορήματά μου δέν πετυχαίνουν. Ίσως - ίσως, άπό λάθος μου, έχω σκοτώσει τήν ίδέα μου!

Τότε τάν κυρίευε μία άληθινή λύπη, μία λύπη ένός καλλιτέχνη πού έβλεπε καθαρά πού καί πώς είχε λαθέψει, καί πού δέν είχε τή δυνατότητα νά διορθώσει σύτε τά παραμικρό σφάλμα, καί δυστυχώς ποτέ δέν τού δόθηκε ή εύκαιρία νά τά κάνει! Χρειαζόταν λεφτά γιά νά ζήσει, γιά νά πληρώσει τά χρέη· γι' αύτά τό λόγο, μ' όλη τήν άρρώστια, καί κάποτε άμέσως τήν έπομένη μιάς κρίσης, είταν άνόγκη νά δουλέψει, νά βιαστεί, χωρίς μάλιστα νά ξαναδεί τό γραμμένο κείμενο, φτάνει νά μπορούσε νά τό παραδώσει τήν ορισμένη μέρα καί νά πάρει όσο τό δυνατό γρηγορότερα τά λεφτά πού περμένεμε άπ' αύτό.

Γράψαμε καί παραπάνω πώς οί έκδότες έκμεταλλεύονταν τή φτώχεια τού Ντοστογιέβσκη, τήν άνάγκη πού είχε γιά χρήματα, καί τάν πλήρωναν εύτελέστατα. Νά τί γράφει σχετικά ή γυναίκα του:

Τά χρέη του τόν ζημίωσαν, έξάλλου, καί ύλικά: τήν έποχή πού μυθιστοριογράφοι, μ' έξοσφαλισμένα μέσα ζωής, ό Τολστάη, ό Τουργκένιεβ, ό Γκοντάροβ, ξέρανε καλά πώς τά περιοδικά διαπληκτίζονταν ποιό θά πρωτοπάρει τά έργα τους καί πώς θά πέρνανε πεντακόσια ρούβλια γιά κάθε τυπογραφικό,

Τά νέα βιβλία

Ραιημόν Κενώ, «Ασκήσεις ύφους»

Μέ πόσους τρόπους μπορεί νά περιγραφεί ένα άσήμαντο έπεισόδιο, άπό αύτά πού συμβαίνουν γύρω μας, στήν καθηνερινή μας ζωή. Ο Γάλλος συγγραφέας Ραιημόν Κενώ, λέει «μέ 99» καί τό άποδεικνύει μέ τό πρωτότυπο βιβλίο του «Ασκήσεις ύφους» πού μετέφρασε ό Αχιλλέας Κυριακίδης... Οί «άσκήσεις ύφους» ένα όπό τά πιό διασκεδαστικά καί πιό πρωτότυπα βιβλία στήν ΐστορία τής λογοστεχνίας, μάς άφηγείται πώς σ' ένα λεωφορείο ένας άντιπαθητιάός νεαρός ξεκινάει μέ τόν διπλανό του έναν καθγά γιά όσήμαντη άφορμή. Μέ μιά σειρά άπό εύρήματα ό Κενώ παρουσιάζει 99 παραλλαγές τού έπεισοδίου μέ παραλλαγές θεατρικές, φιλοσοφικές, μάγικες, κρυπτογραφική, σημειολογική, χωριάτικη καί τήν «όναπάντεχη» μέ τήν όποία κλείνει τό βιβλίο, άφού βέβαια οί παραλλαγές καλύψουν έναν τεράστιο χώρο καί όφού ό συγγραφέας άφήσει στό τέλος τού βιβλίου μερικές λευκές σελίδες πρός χρήσιν τών άναγνωστών γιά... άσκηση. Ενα τέτοιο βιβλίο έχει όσφαλώς πολλές δυσκολίες γιά τόν μεταφραστή. Ο κ. Κυριακίδης 79 τίς μετέφρασε πιστά πρός τό πρωτότυπο, δύο τίς άφησε όπως ήταν, δηλ. στά λατινικά καί μέ έλληνισμούς, 15 τίς άπέδωσε μέ πολλή έλευθερία καί τρείς άντικαταστάθηκαν όπό πρωτότυπα κείμενα γιατί ή μετάφρασή τους είναι άδύνατη. Σίγουρα πρόκειται γιά ένα βιβλίο μέ πολύ ένδιαφέρον (Εκδόσεις «Υψιλον»).

Μπρετόν, «Μαρτινίκα γητεύτρα τών φιδιών»

Ενα πρωτότυπο βιβλίο τού σουρρεαλιστή ποιητή, μέ ένδιαφέρουσα σύνθεση καί ποικιλία κειμένων καί εικόνων άπό τόν Αντρέ Μασόν: ποιήματα καί πράξες συνθέτουν ένα γοητευτικό σύνολο. Γράφει ό Μπρετόν στόν κατάλογά του: «Τήν άνοιξη τού 1941, στή Μαρτινίκα, τό μάτι μας διχάζεται. Ξεκινώντας άπό μιά συναρπαστική θέση, φτιάξαμε προσωπογραφίες τής ΐδιας ύπαρξης, άλλάκοτα άντιθετικές, ντουμπλάροντας φωτογραφικά τό άριστερό καί τό δεξί μισά τού προσώπου, άά νά άπεικονιζόταν τό καθένα τους χωρίς έκδηλη τομή σέ σχέση μέ τόν άξονα τής μύτης. Θυμόμαστε τί συνέθη μ' αύτές τίς άναπαραστάσες μας, άνάμεσα στόν Πώλ Βαλερύ καί σ' έναν έγκλήματία... Τέτοιες δοκιμές πού κάναμε ό Αντρέ Μασόν κι έγώ στή Φόρ - ντέ - Φράνς μάς άποκάλυψαν άντιφατικά μιά έκφραση δυσφορίας καί αυνάμα μιά άλλη, άκτινοθσλίας». Καί συνεχίζει ό Μπρεττόν, όπως είπαμε, μέ ποιήματα καί πράξες καί μέ σχέδια τού Μασόν. Τήν μετάφραση τού βιβλίου έκανε ή Λήδα Παλάντιου (Εκδόσεις «Αίγόκερως»).

Γιάννη Σολδάτου, «Ζάκ - Λύκ Γκοντάρ»

Ισως δέν είναι πιά στή μόδα, τουλάχιστον όσο πρίν 20 χράνια, άλλά ό Γκοντάρ δέν παύει νά μένει ένας άπό τούς πιό ικανούς καί πιό προσωπικούς σκηνοθέτες τού μεταπολεμικού κινηματογράφου. Στό βιβλίο του αύτό, πού έχει ένα πλήθος άπό φωτογραφίες, άπό ταινίες τού Γκαντάρ καί άλλες, ό Σολδάτος παρουσιάζει τόν δημιουργό τών ταινιών «Αρσενικό - θηλυκό», «Τρελλός Πιερρό», «Μέ κομμένη τήν άνάσα», «Καραμπινιέροι» καί τόσων άλλων καί στό τέλος τής έργασίας του δίνει μιά λεπτομερή φιλμογραφία τού Γκοντάρ, μέ στοιχεία χρήσιμα σέ κάθε φίλο τού κινηματογράφου.

Αρόν, «Η έξέλιξη τής κοινωνιολογικής σκέψης»

Τό αωστάτερο θά ήταν νά πεί κανείς πώς πράκειται γιά τόν πρώτο τόμο τού σημαντικού βιβλίου τού Ραϋμόν Αρόν, πού άναφέρεται στούς Μαντεσκιέ, Κόντ, Μάρξ καί Τοκβίλ. Τό βιβλίο αύτά, πού άνήκει στά ώριμα έργα ένάς άπό ταύς γνωστότερους κοινωνιολόγους τού καιρού μας, παρουσιάζει μέ γλαφυρό τράπο τήν γένεση, τήν έξέλιξη καί τήν ΐδιαίτερη θεωρητική πραβληματική τής κοινωνιολογίας, άναλύοντας τίς διδασκαλίες τών κλασικών έκπροσώπων της. Παράλληλα δείχνει άτι ή άποκοπή άπά τήν έννοιολογία τής άρχαίας πολιτικής φιλοσοφίας καί ή στροφή πρός τήν σύγχρονη κοινωνιολογική επιστήμη συντελείται μέσα στίς συνθήκες τής άρχομένης θιομηχανικής κοινωνίας. Ετσι ή κοινωνιολογική ακέψη παρουσιάζεται στήν έξαρχής συνύφανσής της μέ τά προβλήματα πού γέννησε ή έμφάνιση τής θιομηχανίας στό ΐσοριπκό προσκήνιο, προβλήματα τόσο κοινωνικά (π.χ. τάξεις καί σχέσεις τών τάξεων μεταξύ μας) όσο καί πολιτικά (π.χ. μορφές πολιτικών καθεστώτων καί συναφείς πολιτικές επιλογές). Στόν άναγνώστη προσφέρεται λοιπόν όχι μόνο μιά ΐστορική καί ουστηματική διαπραγμάτευση τής θεωρητικής προβληματικής καί κοινωνιολογικής επιστήμης, άλλά συνάμα καί μία αύτοτελής κοινωνιολογική άνάλυση ούσιαστικών πλευρών τής αύγχρονης θιομηχανικής κοινωνίας. Τά βιογραφικά σημειώματα, οί έργογραφίες καί οί βιβλιογραφίες πού συνοδεύουν κάθε κεφάλαιο κάνουν τό έργο χρηστικό έγχειρίδιο καί οδηγό γιά παραπέρα μελέτη. Καί δύο λόγια γιά τόν συγγραφέα: είναι ένας κοινωνιολόγος πού πέθανε τό 1983, άφού δίδαξε στήν Κολωνία καί στό Βερολίνο. Στόν πόλεμο είχε πάρει μέρος στήν άντίσταση δίπλα στάν Ντέ Γκώλ. Μετά τόν πόλεμο συνεργάσθηκε μέ τάν Καμύ καί τόν Σάρτρ σέ έφημερίδες καί περιοδικά ταυς καί άργότερα έγινε καθηγητής στή Σορβόννη. Εγραψε πάνω άπό 30 σημαντικά βιβλία καί θεωρείται μεγάλη μορφή τών μεταπολεμικών γαλλικών γραμμάτων. Τό βιβλίο του μετέφραασε ό Μπάμπης Λυκούδης (Εκδόσεις «Γνώση»).

Δημήτρη Νόλλα, «Τά καλύτερα χρόνια»

Στό μεγάλο αύτό διήγημα πού άπατελείται άπά τρείς ένότητες (θράδυ - νύχτα - μεσημέρι) ό Νόλλας άφηγείται τήν έσωτερική περιπέτεια ένός ήθοποιού πού περιβάλλεται άπό έναν κόσμο μικρόψυχο καί σχεδόν έχθρικό, τίς άντιδράσεις του, τήν έλπίδα του νά ξεφύγει άπό τήν φτηνή τριβή τής καθημερινότητας. Χρησιμοποιώντας τόν συνειρμικό τρόπο γραφής σέ πολλά σημεία καί μιά περιπαικτική διάθεση, ό συγγραφέας προσδίδει στό κείμενό του μιά ελικρίνεια άλλά καί μιό χάρη, άπ' όπου ξεπηδά το μελαγχολικό χιούμορ του σάν άποψη ζωής (Εκδόσεις Καστανιώτη).

Στά ἴδια ἴχνη

Στήνεται καί φέτος τό πανηγυράκι τών ἐκδοτών καί βιβλιοπωλών στήν παραλία. Καί αἴγουρα θά συρρεύσει ὁ κόσμος καί θά δεῖ τά βιβλία. Καί αἴγουρα, εἶναι κι αὐτό κάτι γιά τήν προβολή τοῦ βιβλίου. Ὡστόσο, τά προβλήματα τοῦ ἑλληνικοῦ βιβλίου καί τών ἀνθρώπων πού τά γράφουν δέν λύνονται (χρόνια ἡ ἀσθένεια) ἀφού ἡ πολιτεία καί οἱ ὁῆμοι δέν θέλουν νά πάρουν ὠωστά καί οὐσιαστικά μέτρα πρός τήν κατεύθυνση αὐτή. Καί τά ὠωστά μέτρα εἶναι: ἀτέλεια χάρτου στούς λογοτέχνες, προβολή τών βιβλίων τους ἀπό τά μαζικά μέσα ἐνημέρωσης, προβολή ὁλοκλήρου τοῦ φάσματος τῆς ἑλληνικῆς λογοτεχνίας στό ἐξωτερικό μέ μετάφραση ἔργων τους καί ἔκδοση ξενόγλωσσου περιοδικοῦ. Κι ἀς μείνει ἡ βιτρίνα...

φού του πού εἶχε πεθόνει καί πού ὁ συγγραφέας, στή μεγαλοψυχία του, εἶχε δεχτεῖ νά πληρώσει καί, μάλιστα, εἶχε βιαστεῖ νά ὑπογράψει (ἀφελώς) καί γραμμάτια. Ἐπί πλέον δέν ἐλεῖπαν καί οἱ ἀπαιτήσεις τών συγγενών του γιά οἰκονομική βοήθεια, ποῦ ἐπέτειναν τά προβλήματα τοῦ Ντοστογιέβσκη. Νά μιά μαρτυρία τῆς Ἄννας Γκρηγκορίεβα:

Αὐτά τά λάγια, μοῦ προξένησαν μεγάλη ἀνησυχία. Ἀπ' τήν προκαταβολή πού εἶχε πάρει στή Μόσχα, ὁ Ντοστογιέβσκη λογάριαζε νά δώσει διακόσα ρούβλια στήν Αἰμιλία Φεοντόροβνο, ἑκατό στόν προγονό του, ἑκατό στόν ἀδερφό του Νικολάϊ. Ἔτσι, μάς ἔμεναν ἄλα - ὅλα, ἑκατό ρούβλια γιά νά ζήσουμε ὅσο νά φύγουμε, καί πεντακόσα γιά τό ταξίδι πού σχεδιάζαμε! Εἴχαμε σκεφτεί πώς ὁ Ντοστογιέβσκη θά ξεκουραζόταν ἕνα μήνα στό θεντής, ἐρχοταν σήμερα ν' ἀπαιτήσει νά τοῦ πληρωθεῖ ἕνα γραμμάτιο, πεντακόσα ρούβλια, καί πρόσθεσε πώς θά εἶταν ἀναγκασμένος νά καταφύγει στή δικαιοσύνη καί νά βάλει σφραγίδες στά ἐπιπλά μας, ἀν δέν τοῦ ἱκανοποιοῦσαμε τήν ἀπαίτησή του. Ὁ ἄντρας μου παραξενεύτηκε πολύ ἀπ' οὐτή τήν ἀπαίτηση πού δέν τήν περίμενε, μά εἶταν τάσο κατηγορηματική, πού ὑποσχέθηκε νά πληρώσει τήν ἄλλη μέρα τρακόσα ρούβλιο. Τήν ἴδια μέρα οἱ συγγενεῖς μάς πληροφοροῦσαν μ' ἕνα γράμμα τους πώς ὑπολόγιζαν σ' ἕνα ποσόν ἀπό χίλια ἑκατό ρούβλια.

Κι αὐτή δέν ἦταν ἡ μόνη φορά πού ὁ Ντοστογιέβσκη δεχόταν τήν ἀπειλή νά τοῦ κατάσχουν τά ἐπιπλα. Δέν ἐλεῖψαν οὐτε οἱ περιπτώσεις ἄπου οἱ πιστωτές τήν ἀπεῖλησαν νά τόν ρίξουν, γιά ἀπλήρωτα χρέη, στίς φυλακές. Ὁ ἴδιος ἦταν πάντα ὑποχωρητικός, ἀπό τρεῖς χιλιάδες ρούβλια, πρίν φύγουμε γιά τό ἐξωτερικό καί τό ὑπόλοιπο δόθηκε γιά νά πληρωθοῦν οἱ τόκοι γιά τά πράγματα πού εἴχαμε ἀφήσει ἐνέχυρο στήν Πετροὑπολη, καί γιά τήν ἐνίσχυση τοῦ προγονοῦ τοῦ ἄντρός μου καί τῆς οἰκογένειας τοῦ πεθαμένου ἀδερφοῦ μου, ἔτσι πού τά δικά μος μερίδιο βρέθηκε πολύ μειωμένο. Ὡστόσο ὑποφέραμε τή σχετική μας φτώχειο χωρίς πράπονο καί πολλές φορές ξένοιαστα. Ὁ Φέντιο ἀποκαλοῦσε τόν ἑαυτό του Μίστερ Μικόουμπερ καί μένα Μίσσες Μικόουμπερ.

Ἐπίδραση στό ἔργο του

Ὁ τρόπος πού ἦταν ἀναγκασμένος νά δουλεύει καί νά δημιουργεῖ ὁ Ντοστογιέβσκη εἶχε ἐπίδραση πάνω στή δουλειό του. Οἱ κριτικοί ἐθρισκαν πώς ὁ λόγος του δέν ἦταν κομψός, πώς πολλά πράγματα ἦταν λές φορές τά ἔργα τοῦ Ντοστογιέβσκη, μέ τά ἔργα ἄλλων συγγραφέων μέ ταλέντο, κατηγοροῦν τόν ἄντρα μου γιά ἕνα ὑπερβολικό μπέρδεμα, γιά σύγχυση καί γιά ἕνα παραφόρτωμα ἰδεῶν και περιστατικών στά μυθιστορήματά του. Ἀλλοι, ὅπως ὁ Τουργκένιεβ, λόγου χάρη, δημοσίευαν ἀληθινά κομψοτεχνήματα. Καί πολύ σπάνια μπορεί νάρθει στό νοῦ κανενός ν' ἀναρωτηθεῖ κάτου ἀπά ποιές συνθήκες ζούσαν ἡ ἔγραφαν οἱ ἄλλοι, καί σέ ποιά κατάσταση βρισκόταν ὁ ἄντρα μου!

Σχεδόν ὅλοι, ὁ Τολστάη, ὁ Τουργκένιεβ, ὁ Γκοντσάροβ, εἶταν ἄνθρωποι ὑγιεῖς, καλοζωισμένοι καί εὐποροι, εἶχαν τή δυνατότητα νά σκέφτονται καί νά περιποιοῦνται τά ἔργα του. Ὁ Ντοστογιέβσκη, ὑπέφερε ἀπά δύο βαρειές ἀρρώστιες, εἶταν παραφορτωμένος μέ οἰκογενεῖς πώς θά πέρνανε πεντακόσια ρούβλια γιά κάθε τυπογραφικό, ὁ φτωχός Ντοστογιέβσκη, ἔπρεπε νά προσφέρει ὁ ἴδιος τά χειρόγραφά του στά γραφεῖα τών διοφάρων περιοδικών, κι ἐπειδή τό κόβε τί ποῦ προσφέρεται χάνει πάντα τήν ἀξία του, νά ἀρκεῖται σέ μιά πολύ κατώτερη πληρωμή. Ἔτσι δέν πῆρε παρά μονάχα ἑκατάν πενήντα ρούβλια τά τυπογραφικά γιά τό «Ἐγκλημα καί τιμωρία», τόν «Ἠλίθιο» καί τούς «Δαιμονισμένους», διακόσια πενήντα γιά τόν «Ἐφηβο», καί μονάχα γιά τά τελευταῖο του βιβλίο, τούς «Ἀδελφούς Καραμάζοβ», τοῦ πράσφεραν τρακόσα ρούβλια.

Κάποτε ἡ Ἄννα Γκρηγκόριεβα ἀποφάσισε νά γίνει ἡ ἴδια ἐκδότρια καί πωλήτρια τών ἔργων τοῦ ἄντρα της. Καί πέτυχε. Ὁμως αὐτή εἶναι μιά ἄλλη ἱστορία πού ἴσως τήν ἀφηγηθοῦμε σέ κάποια προσεχή Τετάρτη.

ΟΠΑΤΕΡΑΣ μου, ἀν καί πρώτος τοῦ χωριοῦ μας κι ὅλης τῆς ἐπαρχίας μας ἐκεῖνο τόν καιρό, ἦταν ὅμως ἀγράμματος καί μόνο κάτι «γκλίτσες» σημάδευε στό χαρτί, πού μόνο μοναχός του μπορούσε νά τίς διαβάσει, κι ὄχι καί πάντα.

Ἀλλά μ' ὅλη του τήν ἀγραμματοσύνη ἐπιθυμοῦσε νά γίνω ἐγώ γραμματισμένος, νά μάθω πολλά - πολλά γράμματα, νά διοριστῶ γραμματικός στή Μητρόπολη, δάσκαλος, δικηγόρος ἢ γιατρός, ἕνα ὅμως φαθόταν: Μήν ἀφήσω τά θεῖα κ' ἱερά ἀπό τά πολλό γράμματα καί γένω ἄθεος, μασώνος, μή χαλῶ τά Τετροδοπαράσκευα καί τίς ἀαρακοστές καί δέν πηγαίνω στήν ἐκκλησιά. Ἀλλά ἡ μάννα μου, πλειό ἀγράμματη ἀπό τόν πατέρα μαυ, γιατί δέν ἤξερε οὐτε τήν ἀλφαβῆτα, εἶχε ὅλως διόλου ἄλλη ἰδέα γιά τά γράμματα. Φοβόταν ὁτι τά γράμματα θλάφτουν στήν ὑγεία! Αὐτή ἡ ἰδέα τής εἶχε καρφωθῆ, ἀφ' ὁτου πέθανε ἕνα παιδί ἀπό τό χωριό μας, πού σπούδαζε στά Γιάννινα, κ' ἔλεγαν ὁ κόσμος, ὁτι εἶχε πεθάνει ἀχι ἀπ' ἀρρώστια τοῦ κορμιοῦ, παρά ἀπό τό πολύ τό διάθεομα.

Μιά μέρα, ἐρχόμενος ὁ πατέρας μου ἀπό τά Γιάννινα, μέ ρώτησε, ἀν ὁ δάσκαλός μου ὁ παπ' Αντριάς μέ μάθαινε γραμματική. Πρώτη φορά ἄκουσα τότε τ' ὄνομα τής γραμματικῆς καί τοῦ εἶπα, ὁτι δέν μέ μάθαινε τέτοιο βιβλίο, κι ὁτι μέ μάθαινε Ψαλτήρι κόθε μέρα καί τόν «Απόστολο» τής Κυριακῆς κόθε Σάββατο, ἡ κόθε προηγούμενης γιορτής, καί τίποτε ἄλλο.

–Κρίμα, παιδί μου! μοῦ εἶπε μελαγχολικά. Εμαθα στά Γιόννινα, ὁτι εἶναι ἕνα βιβλίο, τόσο ὀδ μικροῦτσικο, πού τό λέν Γραμματική, ἀλλά πολύ δύσκολο κι ὁτι, ἀν δέν μάθει κανείς αὐτό τό βιβλίο, δέν γίνεται ποτέ γραμματικός, δάσκαλος δικηγόρος ἡ γιατρός, οὐτε τίποτε ἄλλο σπουδαίο!

Ακούοντας ἡ μάννα μου αὐτό τό λόγια, πετάχτηκε ὀπό κεῖ, πού ἔγνεθε ἡσυχα - ἡσυχα, σά νά τήν εἶχε δαγκάσει ὀχεντρα, κ' εἶπε στόν πατέρα μου μέ θυμό, πού μόνον αὐτή μποροῦσε νά τοῦ μιλήση κατ' αὐτόν τόν τρόπο:

–Γιά νά σοῦ πῶ! Αὐτό μάς ἔφερες ἀπό τά Γιάννινα πού πήγες; Δέν' ηὑρες ἐκεῖ τίποτα ὄλλο νά μάς φέρης;

Μά ὁ πατέρας μου τής ὁποκρίθηκε μέ ὁμορφο καί γλυκό τρόπο:

–Νά, μιά τόση δά φυλλαδοῦλα, μοῦ εἶπαν, ὁτι εἶναι ἡ γραμματική, καί πρέπει νά τή μάθη τό παιδί μας, γιά νά γίνη γραμματισμένος ἀνθρωπος! Τί μοῦ θυμώνεις ἔτσι ὀδικα; Ολα τά παιδιά, πού θέλουν νά γίνουν λογιώτατοι στά Γιάννινα, μαθαίνουν Γραμματική. Γιατί τάχα νά μήν τή μάθη καί τό παιδί μας;

Δέν ἀπάντησε τίποτα ἡ μόνα μου, γιατί τήν εἶχε νικήσει ὁ πατέρας μου μέ τήν καλοτροπιά του.

Τό θράδι ἤρθαν μερικοί χωριανοί, γιά νά μάθουν τά νέα ὀπό τήν «πολιτεία».

Ο πατέρας μου τούς εἶπε μερικά γιό τόν πόλεμο, πού γένονταν τότε μεταξύ τῆς Γαλλίας καί τῆς Γερμονίας (1870), πικραμένος πού νικιόντον οἱ Γόλλοι καί νικοῦσαν οἱ Γερμανοί. Τούς εἶπε, ὁτι ὁ βασιλιάς μας, ὁ Γεῶργιος εἶχε στεῖλει σταυροφόρους, εὐζωνους δηλαδή, στά ἑλληνοτουρκικά σύνορα κοντά στήν Αρτα, ὁτι ὁ Ρούσος ὁ πρόξενος εἶπε ὁτι ἡ Αγία Ρουσία θά ζητήση ὀπό τίς Μεγάλες Δυνόμεις νό δοθοῦν τό γληγορότερο στήν Ελλάδα ἡ Κρήτη, ἡ Θεσσαλία κ' ἡ Ηπειρο ὡς τήν παλιά Αρτα, πούναι κοντά στόν Αὐλώνα, κι ἀπ' ἐκεῖ ἔστρεψε τό λόγο στή Γραμματική.

–Αὐτή τή φορά ἔμαθα στά Γιάννινα, ὡροί χωριανοί, ὁτι ἔχει θγεῖ στήν Αθήνα ἕνα βιβλίο πού ὀνοματίζετοι «Γραμματική», τόση δό μιά φυλλαδοῦλα! Κι ὁποιος μπορεί καί μαθαίνει αὐτό τό βιβλίο, γίνεται πολύ γραμοτιομένος ... οσφός ... φωστήρας!

–Τό εἴδες μέ τά μάτια σου αὐτό τό βιθλίο; Τί λογής εἶναι; τόν ρώτησε ἕνας.

–Τό εἶδα; Τόση δά μιά φυλλαδοῦλα εἶναι, ὁση κ' ἡ παλάμη μου, ἀλλά πολύ δύσκολο θιβλίο εἶναι, λέν! Τέσσερα καί πέντε χρόνια κάνουν, ὡσπου νά τό μάθουν, λέν. Αλλά χαρά στον, ὁποιος τό μάθη! Δέν τοῦ χρειάζεται πλειά νά μάθη ἀλλα γράμματα! Η Γραμματική τά κάθει ὁλα!

–Περίεργο! εἶπε ὁ γεροντότερος, καί τρόθηξε μέ δύναμη μιά ρουφηξιά ταμπάκο. Περίεργο πράγμα! Μιά τόση μικρή φυλλαδοῦλα; νά κόθει ὁλα τά γράμματα!

–Εχει μέσα πολλούς ἀγίους; ρώτησε ἕνας ἄλλος.

–Απέξω μόνο τό εἶδα στό θιβλιοπουλεῖο τοῦ Μακαριάδη, εἶπε ὁ πατέρας μου. Γένεται νό μήν ἐχη ἀγίους;

–Νό μάς πόρης γιά τήν ἐκκλησιά μας, ἀφεντικό! τού εἶπε ἕνας τρίτος.

–Θά πάρω μιά γιά τό παιδί μου! εἶπε ὁ ποτέρας μου δειλά -δειλά, γιά νά μήν τόν ἀκούσει ἡ μάννα μου, πού κοθόταν ἀκόμα στήν ἄλλη τή γωνιά καί ξακολουθοῦσε νά γνέθη.

Σέ λίγο ἤρθε κι ὁ παπ' Αντριάς, ὁ δάσκαλός μου.

Τό ἑλληνικό δίημμα

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΔΙΚΗ

Τοῦ Χρ. Χρηστοβασίλη

ΟΔΑΣΚΑΛΟΣ μου εἶχε μεγάλην ἰδέα γιά τόν ἑαυτό του καί μόνο τό Δεσπότη θεωροῦσε ὀχι πάλε καλλύτερό του, ἀλλά τό πολύ πολύ, ὁμοιό του στά γράμματα!

Αφοῦ ρώτησε κ' ἔμαθε τό πολιτικά, ἔμαθε καί τά νέα τής Γραμματικῆς.

–Γραμματική, γραμματική! εἶπε. Αὐτό δέν μπορεί νάνοι θιβλίο ἐκκλησιαστικό, ὀγιοτικό, θρησκευτικό, θιβλίο τοῦ Θεοῦ! Δέν τόχω ἀκούσει, δέν τόχω ἰδή αἐ καμμιά ἐκκλησιά ὡς τά σήμερα. Αν εἶναι πάλε κανένα καινούργιο θιβλίο... Αλλ' ὁ,τι κι ἀν εἶναι, θιβλίο τής ἐκκλησίας καί τοῦ Θεοῦ δέν εἶναι αὐτό. Βόνω τό κεφόλι μου! Θάναι χωρίς ἄλλο κανένα «Ελληνικό».

–Οταν ξαναπάω στά Γιάννινα θό φέρω μιό Γρομματική, εἶπε ὁ πατέρας μου. Πόσο θάχη; Τέσσαρα, πέντε γρόσια... Ας εἶναι καί δέκα κ' εἴκοσι ὀκόμα!

–Τί λές αὐτοῦ, ἀρχοντό μου! Εἶπε ὁ παπ' Αντριός. Εἴκοσι γρόσια; Βογγέλιο κοντεῦεις νά μός τήν κάνεις αὐτή τήν ... πῶς τήν εἶπες;

Η μάννα μου ἀπό τήν ἄλλη μεριά ποροκολουθαῦσε ὁλη τήν ὁμιλία κ' εὐχαριστήθηκε, ποῦ ἄκουσε τόν παπ' Αντριά νά ψέλνη τόν ἀναθαλλόμενο τής Γραμματικῆς, καί φοβούμενη μήν τή φέρη ὁ πατέρας μου, γιά νό τή μόθω, καί πόθη ἡ ὑγεία μου, πῆρε ὀγέρα κ' εἶπε ὀπειλητικά:

–Γιό κάτσε φρόνιμα ὀντρα, καί μή μοῦ κουθαλήσεις τέτοιο πρόμα στό σπίτι μος; Νά τό ξέρης! Θό τή ρίξω στή φωτιά!...

Υστερα ἀπό καμμιό δεκαριά μέρες, ξανοπήγε ὁ πατέρας μου στά Γιάννινα, καί στό γυρισμό του ἔφερε τή Γρομματική!

Εκείνο τό θρόδι, πού εἶχε ἔρθει ἀπό τά Γιόννινα, ἔλειπε ὁ δάσκαλός μου ὁ παπ' Αντριός στό χωριό του, κι ὁταν ἔφυγε ἡ συνηθισμένη θραδινή συντροφιά τοῦ πατέρα μου –οἱ γερόντοι τοῦ χωριοῦ– κ' ἡ μάνα μου θγήκε νά ἑτοιμόση τραπέζι, ὁ πατέρας μου μοῦ εἶπε κρυφά, δίνοντός μου ἕνα θιβλιαρόκι.

–Πάρ' τη καί θάλ' τη στόν κόρφο σου, κι αὐριο, πού θά πός στ' Αγνάντια, (ἤταν τό ὀπαθριο σχολείο μας) νό τή διαθάσης, κι ὁταν γυρίσης νό μοῦ πής, τί μπόρεσες νά καταλάθης. Αὐτό τό θιβλίο, παιδί μου, εἶναι ἡ Γρομματική! Αλλά σιωπή! Κρύψ' τη, νό μήν τήν ἰδή ἡ μάνα οου κι ἀρχίση νά φωνάζη! Ακούς; Νά τή διαθάσης! Οποιος μαθαίνει τή Γραμματική, μοῦ εἶπαν στά Γιάννινα, γίνεται μεγάλος ἀνθρωπος. Ακούς;

–Ακούω! τοῦ εἶπα.

Θγήκα καί πήγα στό μογειριό, ὁπου κόθονταν οἱ ἐργότες μας, κ' οἱ ζευγίτες μας κ' ἐκεῖ ἐθγαλο ὀφοθα τή γραμματική ἀπά τάν κόρφο μου κι ἀρχισα νά τή διαθάζω ἀπό τήν ἀρχή:

«Τά γράμματα τής ἑλληνικῆς γλώσσης εἶναι 24: α, θ, γ, δ, ε, ζ, η, θ, ι, κ, λ, μ, ν, ξ, ο, π, ρ, σ (ς), τ, υ, φ, χ, ψ, ω».

Διόθασα καί παρακάτω κ' ὑστερα τήν ἐκλεισα καί τήν ἐθαλα πάλι στόν κόρφο μου, κ' ἔκανα νά πάω στό δωμάτιο, ποῦ ἤτον ὁ πατέρας μου, ἀλλά ξαναγύρισα νά ἰδῶ, ὁν εἶχε καί κανέναν ἅγιο ζωγραφισμένο μέσα ἡ Γραμμοτική. Τήν ἐπιθεώρησα ἀπό τήν ἀρχή ὡς τό τέλος, ἀλλά πουθενά ἅγιος! Θυμήθηκα τά λόγια τοῦ δασκάλου μου τοῦ παπ' Αντριά, ὁτι «τέτοιο θιβλίο δέν ἔχει ἡ ἐκκλησιά», καί παραξενευόμουν, τί θιβλίο ἤταν αὐτό, ποῦ δέν εἶχε ἅγιους ζωγραφισμένους! Κοίταξα γιά καμμιά προσευχή, γιά κανένα τροπάρι, ἀλλά τίποτα κι ἀπ' αὐτά! Κάτι παράξενα γράμματα, «ἀραενικόν», «θηλυκόν», «οὐδέτερον», «ἑνικός», «πληθυντικός», «ὀνομαστική», «γενική», «δοτική», «αὐοιαστικόν», «ἐπίθετον», «ὀντωνυμία», «ρήματα», «μετοχή», «προθέσεις», «ἐπιρρήματα», «αὐνδεσμοι», «ἐπιφωνήματα», «κλίσεις» κ.ά.

–«Μπά, τί εἶν' τοῦτα!» εἶπα μέσα μου μέ χαρά. «Αὐτή εἶναι ἡ δύσκολη ἡ Γρομματική;».

∴

ΧΑΡΗΚΑ πολύ, πού τήν ηὑρα τόσο εὐκολη, χάρηκα ὅμως πλειότερο, πού ἐμαθα ὁτι τό «ἄλφα, θῆτα, γάμα, δέλτα κτλ.» εἶναι γράμματα τής ἑλληνικῆς γλώσσας πού δέν τόξερα ὡς τότε, γιατί δέν μοῦ τόχε εἰπή κανένας, νομίζοντας ὁτι ἡ ἑλληνική γλώσσα εἶχε ἄλλο ἀλφάθητο κι ὁτι το ἀλφάθητο πού εἶχα μάθει, ἤταν ἄλλο παρά τά ἑλληνικό ἀλφάθητα.

Κ' ἐνώ ἔκανα αὐτούς τούς συλλογισμούς, ἔθαλα πάλε τή Γραμματί στόν κόρφο μου καί πήγα στήν τραπεζορία, ὁπου μέ περίμεναν νό φάμε.

Ο πατέρας μου μέ κατάλαθε ὁτι εἶχα διαθόσει πολλή ἡ λίγη Γραμματική κ' ἤθελε νά μέ ρωτήση, ἀλλά ἤταν ἡ μάνα μου μπροστά καί δέν μπορούσε. Καί μιά στιγμή, ποῦ θγήκε ἐκεῖνη ἔξω, τόν ζύγωσα καί τοῦ εἶπα:

–Δέν εἶναι καθόλου δύσκολη ἡ Γραμματική!

–Τί λές, παιδί μου; μοῦ εἶπε μ' ἀπορία.

–Αὐτό ποῦ σοῦ λέω! τοῦ εἶπα. Διάθασα κόμποσα φύλλα κ' εἶδα νά λέη κάτι πράγματο, ποῦ τό καταλαθαίνω.

Μέ κοίταξε δισταχτικά ὁ πατέρας μου, σάν νά μήν πίστευε αὐτό ποῦ τοῦ ἔλεγα κ' ὑστερα μοῦ εἶπε οὐν προφυλαχτικό:

–Καλά, καλά! Αὐριο νά τή διαθάσης καλύτερα καί νά μοῦ πής...

Τήν ἄλλη μέρα πήγαμε ὁλα τά παιδιά στό σχολειό μας τ' Αγνόντια κι ὀρχίσαμε κατά τά συνηθισμένα, νά διαθόζωμε φωναχτά, μέ τήν ἰδέα, ὁτι ἐρχόμενος ὁ δάσκαλός μος, ὁ παπ' Αντριάς ἀπό τό χωριό του, θό εὐχαριστιότον νά μάς εὐρισκε νά διοθάζωμε. Εγώ, ἀντί Ψαλτήρι, διάθαζα Γραμματική.

–Τί εἴν' αὐτό; μέ ρώτησαν τ' ἄλλα τά παιδιά.

–Γραμματική! τοὺς εἶπα περήφανα καί ξακολούθησα τό διάθασμά μου.

Περιμέναμε τό δάσκαλο, μά ὁ δάσκαλος δέν φαινόταν. Χαρά κι ὀγαλλίαση! Καθένας ρωτοῦσε τόν ἑαυτό του:

«Μήπως ἀρρώστησε ὁ δάσκαλος, ποῦ δέν ἤρθε ἀκόμα; Τί καλό θά ἤταν νά μήν ἐρχόταν σήμερα τουλόχιστο! Θά χορταίναμε παιχνίδια...

Πέρασαν μιά, δυό ὥρες, κι ὁ δάσκαλος δέν φαινόταν.

Αφήσαμε τά θιθλία, σηκωθήκαμε κι ὀρχίσαμε νά παίζωμε καί, γιά νά μήν ἐρθει τυχόν ἀξαφνα ὁ δάσκαλος καί μάς πιάση πάνω στά παιχνίδια, θάλαμε σκοπό τό Μήτρο τό Μάη, στήν ἀκρη τοῦ χωριού, γιά νά φυλάη πότε θά φαινόταν ἐρχόμενος ὁπό τήν ἄλλη ἀκρα ὁ δάσκαλος καί νά τρέξη νά μάς τό πή, γιό νά καθήσωμε ὁ καθένας στή θέση του καί νά διαθάζωμε μεγαλόφωνα.

Εκεί λοιπόν, πού παίζαμε, σάν τρελά πού ἤμασταν, παρουσιάζεται ὁ Μήτρος ὁ Μάης καί μάς φωνάζει:

–Ερχεται! Ερχεται!

Στή στιγμή καθήσαμε καταγής, ἀρπάξαμε ὁ καθένας τό θιθλίο του κι ὀρχίσαμε τό διάθασμα, φωνάζοντας σάν δαιμονισμένοι μ' ὁλη μας τή δύναμη:

«Ζήσετει ἡ ψυχή μου καί αἰνέσει σε καί τά κρίματά σου θοηθήσει μοι. Επλανήθην ὡς πρόθατον ἀπολωλός. Ζήτησον τόν δούλον αου, ὁτι τάς στολάς σου οὐκ ἐπελαθόμην...».

Ερχόντας ἡ δάσκαλος, ἐθγαλε τή φλακάτα του καί τήν ἀπόθεσε πάνω σ' ἕνα λιθάρι, ποῦ τοῦ χρησίμευε ὡς ἀκουμπιστήρι, κάθησε κατά τά συνειθισμένα κι ὀρχισε νά ψάλη τό «Αξιον ἐστίν...», ἐνώ κρατοῦσε τό χρόνο μέ τή ψιλή θέργα, πού θαστοῦσε στό χέρι του.

Εγώ, θλέποντας τό δάσκαλό μου ἀπασχολημένο στήν ψαλτική, ἐθγαλα τή γραμματική ἀπό τόν κάρφο μου, τήν ἔθαλα μέ τρόπο ἀνάμεσα στό ψαλτήρι κι ὀρχισα νά τή διαθάζω κρυφά. Αλλά ἐκεί, πού ἤμουν θυθισμένος στήν ἀνάγνωσή της, εἶδα νά γλιστράη μπροστά μου ἕνα χέρι, σά φίδι, καί νά μού παίρνη τή γραμματική. Ηταν τά χέρι τοῦ παπ' Αντριά τοῦ δασκάλου μου!

–Α! εἶπε. Αὐτή εἶναι ἡ προκομμένη ἡ γραμματική τοῦ πατέρα σου;

Καί πήγε στό μέρος του κι ὀρχιαε νά τή διαθάζη ὀπό τήν ἀρχή. Διάθαζε καί γύριζε φύλλα, διάθαζε καί γύριζε φύλλα, ὡσπου τήν τέλειωσε καί τήν πέταξε περιφρονητικά:

–Δέν εἶπα ἐγώ ὁτι ἡ γραμματική δέν εἶναι ἁγιοτικό θιθλίο; ξεφώνιαε μέ ἀγρια χαρά.

∴

ΤΟ μεσημέρι πήγαμε στό σπίτι νά φόμε. Ο πατέρας μου μέ περίμενε μ' ἀνυπομονησία κι ἀμα μτήκα στό δωμάτιο, μέ ρώτησε: «Πώς τήν ηὑρες;». «Εγώ τήν ηὑρα καλή, τοῦ εἶπα, ἀλλά ὁ δάσκαλός μου, πού μοῦ τήν πῆρε καί τή διάθασε, εἶπε, ὁτι δέν εἶνα ἁγιοτικό θιθλίο!».

Εκείνη τή στιγμή μπήκε κι ὁ δάσκαλός μου ὁ παπ' Αντριάς μέσα, κρατώντας στά χέρια του τ' ὁμαρτωλό θιθλίο καί λέγοντας μέ χαιρεκακία:

–Δέν σοῦ εἶχα εἴπή ἐγώ, ὀρχοντα, ὁτι ἡ ἐκκλησία δέν ἔχει τέτοιο θιθλίο, ποῦ νό τό λέν γραμματική; Εἴκοσι χρόνιο παπάς καί δάσκαλος ἐγώ, καί νά μήν ξέρω ἕνα τέτοιο θιθλίο; Αν ἤταν ἐκκλησιαστικό κι ὀγιοτικό, θά ἤμουν γιά ξούρισμα καί γιά κόκκινο φέσι, κι ὁχι γιά γένεια καί γιά καλυμμαύχι! Αν δέν μέ πιστεύης, νά, πάρ' το,κ' ἡ ἀφεντιό σου αὐτό τό θιθλίο καί κοίταξέ το κι ἀν θρής μέσα τ' ὄνομα τοῦ Θεοῦ – προσκυνῶ Τον! – τοῦ Χριστοῦ – μεγάλο τ' ὄνομά Του! – τοῦ Σταυροῦ – προσκυνοῦμεν τ' ὀιγο μαρτύριο! – τοῦ Αἴ Πνέματος – προσκυνοῦμεν τή δύναμή Του! – τής Παναγίας – μεγάλη ἡ χάρη Της! – ἡ κανενός ἁγίου, δός το νά τό μάθη τό παιδί σου· ρίξ' το στή φωτιά, γιατί εἶναι – ἔξω ἀπ' ἐδῶ! – ἀφορεσμένο ὀπό τούς τριακόσιους δεκαοχτώ θεοφόρους Πατέρες – προσκυνοῦμεν τ' ὄνομά τους!

–Παράξενο!... εἶπε τότε ὁ πατέρας μου, μέ ἀσυνήθιστη ἠπιότητα στό χαρακτήρα του. Ολοι αὐτοί στά Γιάννινα, πόχουν τή γραμματική γιά καλό καί χρήσιμο θιθλίο, εἶναι μασώνοι κι ὀντίχριστοι; Μασώνος κι ὁ Μανόρης ὁ γυμνασιάρχης; Μοσώνοι ὁλοι οἱ προεστοί τοῦ Γιαννίνου; Πόνος Σακελλάριος, Αλκιθιόδης Λιάμπης, Λιονταρής Μελός, Νικολάκης Κίγγος, Νικόλας Ζώτος, ὁ δικός μας ὁ Νικόλα - Γιαννόπουλος; Μασώνοι κι ὁ Πακαριόδης κι ὁ Χαρισιάδης, ποῦ τό πουλοῦν; Ολοι αὐτοί μασώνοι. Ολοι αὐτοί ἀντίχριστοι; Καί μονάχα ἐσύ εἶσαι ὁ ἐξυπνος, παπά μου;

–Αμ τί εἶναι καί δέν εἶναι τέτοιοι, ποῦ λές; ὀπάντησε ὀπτότης ὁ παπάς. Από τούς λογιωτάτους θό χαλάση ἡ θρησκεία μας! Σοῦ τό λέω ἐν φόθω Θεοῦ!

Εκείνη τή στιγμή μπήκε κ' ἡ μάννα μου στό δωμάτιο, ὁπου δικαζόταν ἡ γραμματική τοῦ Κοραή ὡς... αἰρετική.

Τότε ὁ πατέρας μου θρέθηκε ἀνάμεσα σέ δυό φωτιές, σέ δύο κατηγόρους καί δέν εἶχε τί ν' ἀπαντήση, γιά νά ὑπερασπιστή τήν ἀθώα κατηγορουμένη! Ο παπάς θριάμβευσε καί μέ χαρά εἶπε στή δυστυχισμένη τή γραμματική μέ ὕφος ἀληθινοῦ τορκουεμάδα:

–Υπαγε στό πύρ τό ἐξώτερο!

Καί λέγοντας αὐτή τή φοθερή εὐαγγελική φράση, πού θό εἴπή ὁ Θεός στούς ἁμαρτωλούς κατά τή Δευτέρα Παρουσία, ἔρριξε τήν κοταδικασμένη γραμματική στή φωτιά!

Ο πατέρας μου ἔσκυψε τό κεφάλι, ἡ μάννα μου χάρηκε πού γλύτωσα ἀπό ἕνα θιθλίο «ἀνίερο», πού καταστρέφει τά τρυφερά στήθια τών παιδιών κι ὁ δάσκαλός μου ὁ παπ' Αντριός, περήφανος καί γαυριασμένος γιά τό μεγάλο του κατόρθωμα δέν κάθησε νά φάη μαζί μας, ἀλλά θγήκε νά τό διαλαλήση στό χωριό!...

ΑΠΟ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ ΚΑΡΑΓΙΩΡΓΑ ΚΑΡΑΓΙΩΡΓΑ ΣΑΝ ΑΠΟΨΗ ΖΩΗΣ (Εκδόσεις Καστανιώτη).

Η ἑλληνική ποίηση

ΛΕΑΝΔΡΟΣ ΒΑΖΑΚΑΣ

Τό πορτραίτο

Οταν μιλῶ γιά σένα κι ὁταν γράφω, σκέφτομαι
ἐκείνη πού ὑπάρχει μέσα στά πολλά σου πρόσωπα,
μέ τίς εὐαισθησίες καί τούς φόβους ἀπ' τά παιδικά,
τούς στιγμιαίους ἐνθουσιασμούς γιά μυστικά ταξίδια
τής καρδιάς, μέ τής καλής μητέρας τήν κληρονομιά,
κατάλοιπα εἰλικρίνειας καί ἀρετής. Πολύτιμα
ψηφιδωτά στήν ἐποχή μας πού συνθέτουν
ἕνα πορτραίτο σχεδόν ἰδανικό. Τό πρόθλημα εἶναι
τά ἄλλα πρόσωπα ποῦ ὑπάρχουν ὀάρκινα, ἀεστικά,
ἀπαιτητικά ποῦ δυναστεύουν κάθε ὥρα τή ζωή σου.

Ομως μή νοιάζεσαι, γιατί στή μνήμη πάντα μένει
στό τέλος, τ' ὁμορφο πρόσωπο μέ τά ψηφιδωτά,
τό πρόσωπό σου πού οἱ στίχοι αὐτοί ἀπεικονίζουν.